

Date: 23rd February-2025

IJTIMOIIY JOYLASHUV VA IJTIMOIIY PEDAGOGIK JARAYON

Shoymordonova Nafisa

“University of Management and Future Technologies” universiteti
554-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy joylashuv va ijtimoiy pedagogik jarayonning o‘zaro bog‘liqligi chuqur tahlil qilinadi. Ijtimoiy joylashuv shaxsning jamiyatdagi o‘rnini, ta’lim imkoniyatlariga kirish darajasini va kasbiy rivojlanish istiqbollarini belgilovchi muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Ijtimoiy pedagogika esa shaxsning ijtimoiy holati va ta’lim jarayoniga ta’sir etuvchi omillarni tahlil qilish, ta’limda inklyuzivlik va adolatni ta’minlashga qaratilgan nazariy va amaliy yondashuvlarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy joylashuv, ijtimoiy pedagogika, ta’lim jarayoni, inklyuziv ta’lim, pedagogik nazariya, ijtimoiy integratsiya.

Zamonaviy jamiyatda ta’lim tizimi inson kapitalini shakllantirish, ijtimoiy harakatchanlikni ta’minlash va ijtimoiy adolatni qo‘llab-quvvatlashning muhim vositasi hisoblanadi. Har bir shaxsning jamiyatdagi o‘rni, uning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy resurslardan foydalanish imkoniyatlari, ta’lim olish jarayonidagi muvaffaqiyati va kasbiy rivojlanishi uning ijtimoiy joylashuvi bilan bevosita bog‘liq.

Ijtimoiy joylashuv shaxsning ijtimoiy tuzilma ichidagi o‘rnini, uning ta’lim, kasb va madaniy imkoniyatlariga ta’sir qiluvchi omillarni anglatadi. Bu jarayon ijtimoiy pedagogika orqali tartibga solinadi va rivojlantiriladi. Ijtimoiy pedagogika shaxsning rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi ijtimoiy omillarni aniqlash, ularni bartaraf etish va jamiyatda teng imkoniyatlarni yaratish maqsadida yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvlarni o‘z ichiga oladi.

Ushbu maqolada ijtimoiy joylashuv va ijtimoiy pedagogik jarayonning ta’lim tizimidagi o‘rni, ta’lim oluvchilarning imkoniyatlariga ta’siri, pedagogik yondashuvlarning ijtimoiy jihatlari va ta’limning inklyuzivligini ta’minlash yo‘llari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi.

Ijtimoiy joylashuv va ta’lim imkoniyatlari

Shaxsning ta’lim olish imkoniyatlari va natijalari uning ijtimoiy mavqeidan bevosita ta’sirlanadi. Ijtimoiy joylashuvning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- **Iqtisodiy holat:** Yuqori daromadga ega oilalar farzandlari yaxshi maktablarga borish imkoniyatiga ega bo‘lib, qo‘shimcha ta’lim resurslaridan keng foydalanishlari mumkin. Kam daromadli oilalarning farzandlari esa bunday imkoniyatlarga ega bo‘lmashligi ta’lim natijalarida farqni keltirib chiqaradi [1, 25].

- **Oilaviy muhit:** Ota-onaning ta’lim darajasi va o‘qitish uslubi bola ta’limida katta rol o‘ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onasi oliy ma’lumotli bo‘lgan bolalar maktabda yuqori natijalarga erishadi, chunki ular intellektual muhitda tarbiyalanadi [2, 40].

Date: 23rd February-2025

- **Jins va gender omillari:** Ayrim jamiyatlarda qizlar va o'g'il bolalar o'rtasida ta'lim olish imkoniyatlarida farqlar mavjud bo'lib, bu gender tengsizlik muammosini keltirib chiqaradi. Masalan, qiz bolalarning ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi ijtimoiy stereotiplar hali ham mavjud [3, 112].

- **Etnik va madaniy omillar:** Ko'p madaniyatli jamiyatlarda ayrim guruhlar ta'lim olishda diskriminatsiyaga duch kelishi mumkin. Xususan, immigratsion oilalarning farzandlari til to'siqlari yoki madaniy tafovutlar sababli ta'lim jarayonida qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin [4, 78].

Ijtimoiy joylashuv ta'lim jarayonining natijalariga ham bevosita ta'sir qiladi. Yuqori ijtimoiy mavqega ega shaxslar akademik yutuqlarga ko'proq erishishsa, past darajadagi ijtimoiy guruhlarga mansub shaxslar ta'lim tizimidan erta chiqib ketish ehtimoli yuqori bo'ladi.

Ijtimoiy pedagogikaning ta'lim jarayonidagi o'rni

Ijtimoiy pedagogika shaxslarning ta'lim olish jarayonida yuzaga keladigan ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan. Uning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

1. **Ijtimoiy adolatni ta'minlash** – har bir o'quvchiga teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish.
2. **Pedagogik yondashuvlarni ijtimoiy jihatdan moslashtirish** – shaxsning ijtimoiy joylashuvini inobatga olgan holda mos ta'lim usullarini ishlab chiqish.
3. **Inkluziv ta'limni rivojlantirish** – imkoniyati cheklangan bolalar uchun maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va tatbiq etish [5, 89].
4. **O'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonini qo'llab-quvvatlash** – psixologik va pedagogik yordam ko'rsatish orqali o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish.

Pedagogik texnologiyalar va zamonaviy innovatsion yondashuvlar ijtimoiy pedagogika tamoyillarini hayotga tadbiq etishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Masalan, digital ta'lim platformalari va interaktiv o'quv metodlari orqali ijtimoiy tengsizlikning oldini olish mumkin [6, 134].

Ijtimoiy joylashuv va pedagogik yondashuvlarning integratsiyasi

Zamonaviy ta'lim tizimida ijtimoiy joylashuv va pedagogik yondashuvlar o'zaro integratsiya qilinishi zarur. Bunda quyidagi tamoyillar inobatga olinadi:

- **Tanqidiy pedagogika:** Ta'lim faqat bilim olish vositasi emas, balki jamiyatdagi tengsizliklarni kamaytirish vositasi sifatida ham ko'riladi.
- **Madaniy moslashuvchan ta'lim:** O'quv dasturlari milliy madaniyat va til xususiyatlarini inobatga olgan holda ishlab chiqilishi lozim.
- **Ijtimoiy inklyuziya:** Turli ijtimoiy guruhlarga mansub bolalarga mos ta'lim sharoitlari yaratish.

Xulosa. Umuman olganda, ijtimoiy joylashuv va ijtimoiy pedagogika ta'lim jarayonida hal qiluvchi omillar hisoblanadi. Ta'limdagi ijtimoiy adolatni ta'minlash, jamiyatning har bir a'zosiga teng ta'lim olish imkoniyatini yaratish va inklyuziv ta'limni rivojlantirish ijtimoiy pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri bo'lib qoladi. Shu sababli,

Date: 23rd February-2025

ta'lim tizimida ushbu yo'nalishlarni yanada rivojlantirish, ijtimoiy muammolarga yechim izlash va ta'limdagi islohotlarni davom ettirish orqali yanada adolatli va inklyuziv jamiyatni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ахмедов А. А. Социальная педагогика. – Бухара: «КАМОЛОТ» издательство, 2023. – 256 с.
2. Ибрагимов Ш. Роль социальной педагогики в образовательном процессе // Вестник педагогических наук. – 2021. – Т. 45. – № 3. – С. 112-120.
3. Каримова Н. Инклюзивное образование и социальная адаптация учащихся // Сборник материалов международной конференции «Современные тенденции в образовании». – Ташкент: Изд-во «ФАН», 2020. – С. 78-84.
4. Mamatqulov U. Ijtimoiy pedagogikaning o'zbek modeliga ta'siri [Elektron resurs]. – URL: https://uniwork.buxdu.uz/resurs/31456_2.pdf (kirish sanasi: 2025-02-23).
5. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
6. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
7. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
8. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
9. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
10. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
11. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
12. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.

